

Beke Sándor, a többszörös színházalapító

A szlovákiai magyar színház-művészet legmegkerülhetlenebb egyénisége, aki mind Komáromban, mind Kassán irgalmatlanul

Thália Színház

otthagyta a kézjegyet. Igaz, nem mindig volt egyszerű az árnyékában létezni, de ahogy Szakál Gábor írja vele kapcsolatban valahol: a szeretet egyik legmagasabb foka, amikor az ember minőséget követel másoktól. A most 80 éves Beke Sándor bizony követelt, cserébe korszakos előadásokat, ahogy színházakat, színházi korszakokat kaptunk ajándékul. S mivel a mai napig alkot, várhatunk még tőle meglepetéseket.

Csilizradvány szülötte, itt látta annak idején Cyrano orrmológját Szabó Sándorral. Talán ez, talán más (János vitéz) dönti el, hogy Beke Sándor az életét a színházzal jegyzi el. De előbb szavalóversenyek (még Dráfit is megelőzi az egyik), s a komáromi társulatban a lírai színpad megteremtésével teszi le a névjegyet. Korunk és költészetünk, Emberbotanika – majd a rendezői szak Budapesten. Legendás rendezői és színészosztályok – összevette át aranydiplomáját olyanok társaságában, mint Koltai Róbert, Venczel Vera, Molnár Piroska, Harsányi Gábor, Esztergályos Cecília –, ahogy a rendezők között olyanok végeztek akkor, mint Székely Gábor, Szirtes Tamás (Major Tamás osztályában), míg vele egy osztályban Zsámbéki Gábor, Igó István, Kóváry Katalin vagy

Marton László. Nádasdy Kálmán osztályfőnök bizonyára elégedetten integet egy rózsaszín felhőről. A színház nem szelíd intézmény – mondta Major, s ezt megtapasztalhatta Beke is, akit látszólag tárt karokkal várnak idehaza, ahol megrendezi a Liliomfit, a Rómeó és Júliát, a Bunburyt s 1969-ben Háy Gyula Isten, császár, paraszt című darabját.

Ahogy ő maga is írja, jókor volt jó helyen – az 1968-as forrágásban és zürzavarban a hatalmasok nem a színházi cenzúrával voltak elfoglalva, s Beke olyan fiatalokkal dolgozhatott együtt, mint Thirring Viola, Galán Géza vagy Csendes László.

Beke nemcsak rendez, merészebb céljai is vannak, saját színházat akar létrehozni, mégpedig egy olyan városban, ahol villamos is van. Pozsonyban a színházépületül kiszemelt zsinagógát felrobantják, így marad Kassa, ahová a komáromi társulat egy részével kivonul társulatot alapítani. Hosszas tárgyalások után megkapja az ipari tornatermet. Sokan, sokféleképpen emlékeznek az akkori eseményekre, de azt nem vitatta el senki, hogy Bekének elvülhetetlen (s a legnagyobb) érdemei vannak a kassai társulat létrejöttében.

1969. november 29. – az első bemutatót Gömörhorkán tartják. A Két úr szolgálja címszereplője Várady Béla. Az első eseménydús évek szakmailag is megedzik a társulatot, s Beke Sándor szakmai életében is egy kivételes korszak következik – Ibsen Kisértetekje, Tersánszky Kakuk Marcija, Cocteau Rettenetes szülőkje, Örkény Tótékja, Vörösmarty Csongor és Tündéje, két Tamási-darab, az Énekes madár és a Vitéz lélek, s legvégül Szakonyi Adáshibája. A társulatnak ekkor alakul ki a magja, s mellettük egy-egy előadás erejéig megfordul Kassán Sunyovszky Sylvia vagy Szombathy Gyula is.

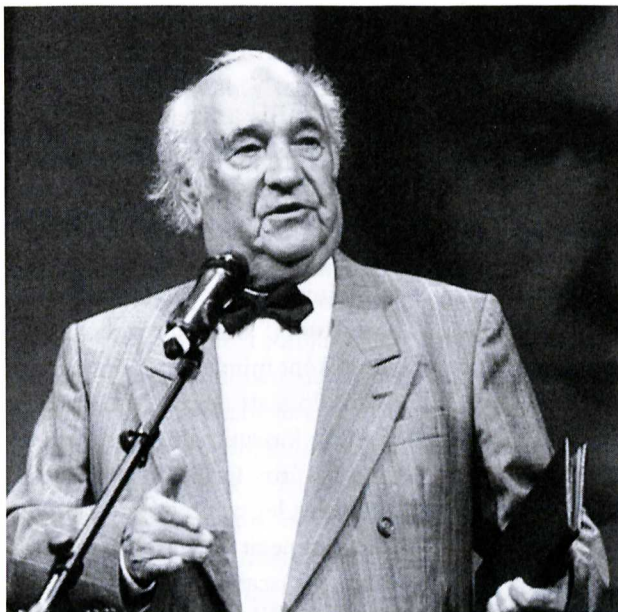
Minden erőteljes, öntörvényű

alkotó egyéni tragédiája, hogy előbb-utóbb, de inkább előbb elfogy körülötte a levegő, s nincs ez másképp Bekével sem.

A hetvenes évek közepén Beke is távozni kényszerül, Komáromban még megrendezi az Othellót Dráfiival a címszerepben, majd az anyaországban kap színpadot, Miskolcon, Kecskeméten, s a nyolcvanas évek közepén a budapesti Népszínházban. A rendszerváltás „természetesen” ismét idehaza éri, 1990 februárjában mintegy útmutatásul megrendezi Kassán Az esőcsináló című darabot, s már komáromi igazgatóként ő vezényli le a kassai társulat végső önállósítását is. Négy évig igazgatja a Jókai Színházat, korszakos előadásokat téve le az asztalra. S ahogy 1969-ben, ismét Háy Gyula, előbb a cAliguló Holocsy Istvánnal, majd a Mohács Boldoghy Olivérrel és Lőrincz Margittal. Emlékszem, budapesti egyetemistaként életem első recenzóját írtam az előadásról.

Beke a tájoló színházból közsínházat hoz létre, ami által a színház elveszíti addigi küldetését, s ezt sokan nem tudják neki megbocsátani.

Az ember tragédiája, Fehér házasság, Godot-ra várva, Tiszták – csak néhányat kiemelve az akkori fontos rendezései közül, de ne feledjük az Esterházy János emlékére megidézett Ébert Tibor-darabot sem, ahogy Beke hozza létre a nyári színjátszásra alkalmas Bástya Színházat is, ahol Márai Kassai polgárok című darabjával indít. S a Mária evangéliumával végez 1994-ben, hiszen ismét búcsút kell hogy vegyen Komáromtól. Ekkoriban Komárom mellett Kassán is több emlékeztető előadással teszi le a kézjegyet, A tanítónő Danyi Irénnel, A vágy villamosa Dósa Zsuzsával, Segítsd a királyt Csendes Lászlóval. 1996-ban öt évre az egri Gárdonyi Géza Színház igazgatója lesz, majd Kolár Péter hívására ismét visszatér Kassára. Sokadik virágzás ez, igaz, már

Beke Sándor

csak őszikékkel – Pillantás a hídról, Hamlet, Vesztett éden, Angyalkövet, Földönfutók, A megkoszorúzott. Miután az előadásról megjelent a nem túl hízelgő recenzióm, feldúltan hívott fel, de miután kifogyott az érvekből, azzal zárta az egyoldalú monológunkat: „Tudja, én már akkor is voltam valaki, amikor maga még meg sem született.” Addig némán hallgattam, erre viszont már visszaszóltam, mondván, ez csak annyit jelent Beke úr, hogy maga már egy öreg ember (nem ezeket a szavakat használtam persze). Beke lecsapta a kagylót, s amikor a következő bemutató előtt a színház felé lépkedve megláttam az ajtóban, szinte jobbnak láttam visszafordulni. Mégis eljutottam valahogy az ajtóig, ahol nagy meglepetésemre Beke a kezét nyújtotta, s csak annyit szólt: „Itt az ideje, hogy letegeződjünk”.

Nem véletlenül emeltem ki ezt az epizódot, amely annyira hihetetlennek tűnik a felvidéki magyar színházi életben. 2003-ban színpadra viszi a Márai Stúdi-

óban Gál Sándor A pokol kapujában című szatirikus színdarabját, a szlovákiai magyar drámakísérletek egyikét, s 75. születésnapján megrendezi a Kassai polgárokat kamarakörülmények között is.

Tájainkon azóta sem láthattuk rendezését, legutóbb az ősszel Egerben Fekete Sándor Lenkey tábornok című darabját rendezte.

Az idén mind ő, mind az általa alapított teátrum ünnepel. Bár számomra hihetetlen módon a díjak elkerülték (sem nálunk, sem az anyaországban nem tartották méltónak arra, hogy elismerjék kivételes és egyedülálló munkásságát, legyen az színházalapítás, vagy „szimplán” a rendezői munka), még az életrajzát

Márai Sándor: Kassai polgárok a Thália Színházban, rendező Beke Sándor. A felvételen Petrik Szilárd és Dégner Lilla.

is magánkiadásban jelentette meg, a minimális elvárás az lenne mind a komáromi, mind a kassai társulat részéről, hogy jutalomrendezéssel bízza meg.

Történiék bárhogya is, Beke Sándor életműve díjaktól és elismerésektől függetlenül is rég teljes egész, a szlovákiai magyar színháztörténet egyik legékeesebb sarokpontja, amelyet méltán ideje lenne szakmailag is feldolgozni.

Juhász Dósa János

Olvassa a Kassai Figyelő-t

Megvásárolható a magyar könyvesboltok hálózatában, a királyhelmecei könyvesboltban, Rimaszombatban a Tompa Mihály könyvesboltban, Kassán az új magyar könyvesboltban, a Fő utca 21. szám alatt (Halmi udvar), valamint a Fő utca 92. szám alatti Tabak-Tlač újságárusnál, az Optima áruház Panta Rhei könyvesboltjában, a Fő utca 72. szám alatti Panta Rhei könyvpatotában, a kassai Aupark Panta Rhei könyvesboltjában, a Városi információs központban, a Fő utca 32. szám alatt, Rozsnyón a Csemadok-ház magyar könyvesboltjában, valamint Komáromban a Jókai utcai Magyar könyvesboltban.